

СТАНОВИЩЕ

от ПРОФ. Д-Р ДРОЗДСТОЙ СТОЯНОВ СТОЯНОВ, ДМ, ДМН

АКАДЕМИК НА БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ И ИЗКУСТВОТА

Ръководител на Катедра по психиатрия и медицинска психология, МУ-Пловдив

ОТНОСНО дисертационен труд за придобиване на научна и образователна степен „доктор“ по професионално направление Психология, специалност Обща психология

на тема: „ **ИМПУЛСИВНОСТ И НЕГАТИВНА АФЕКТИВНОСТ ПРИ ИНДИВИДИ, ЗАВИСИМИ КЪМ ОПИАТИ В РАЗЛИЧНИ СТАДИИ НА РЕМИСИЯ**“

Докторант: Елена Христова Пседерска

Научен ръководител: доц. д-р Жасмин Василева, доц. д-р Никола Атанасов

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Представеният комплект материали на хартиен /електронен носител е в съответствие с регламента по процедура за придобиване на ОНС „доктор“ в НБУ.

2. Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение.

Дисертационният труд на Елена Пседерска е посветен на тема, която е особено актуална за общественото здраве. Съвременното общество е експонирано на постоянно увеличаващ се брой и вид зависимости. Техните патопсихологични механизми остават предизвикателство, поради множествената и хетерогенна каузална структура на различните зависимости, което възпрепятства тяхното изследване в изчистен вид. Съществуват голям брой научни изследвания на ролята на импулсивността и афективността при зависимо поведение, но въпреки това са налице възможности за нови и различни подходи и гледни точки. Задълбоченото разглеждане на опиатната зависимост в ремисия през измеренията на негативната афективност и екзекутивното функциониране, допринасят за по-задълбоченото обяснение на механизмите и факторите, които предразполагат към зависимо поведение в тази популация.

3. Обоснованост на целите и задачите в дисертационния труд.

Докторантът познава състоянието на проблема и оценява критично литературния материал. В първите три глави е предложен литературен обзор, в който са изложени изчерпателно теоретични концепции относно съществуващите предходни изследвания на зависимостите от психоактивни вещества, видовете импулсивност и негативната афективност. Отразени са представите за негативната афективност като констелация от тревожност, депресия и алекситимия и други компоненти. Посочена е връзката на разглежданите фактори и компоненти с уязвимостта спрямо зависимости от опиати. В този смисъл целите и задачите на дисертационния труд са пределно добре формулирани.

4. Съответствие между избраната методология и методика на изследване и поставената цел и задачи на дисертационния труд.

Избраната батарея от методи на изследване позволява постигане на поставената цел получаване на адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд.

5. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд (описание и оценка), включително наличие на оригинален принос в науката.

Дисертационната разработка е насочена към изследване на корелационни взаимовръзки между екзекутивното и афективно функциониране и опиатната зависимост.

Основната цел на настоящото изследване е да оцени профилите на нарушения и ресурси в две от неврофункционални области, които имат ключова роля за по-доброто разбиране на процесите на възстановяване след хронична употреба на опиати: *екзекутивното функциониране*, по-специално *импулсивността* (с нейните личностни, психиатрични и неврокогнитивни характеристики), и *негативната афективност*, и основните ѝ дименсии (*депресия, тревожност, чувствителност към тревожност и алекситимия*).

Дисертацията е разположена на 273 страници и е структурирана с увод, литературен обзор в три глави, емпирично изследване, дискусия, заключение,

библиография и приложения. Библиографската справка съдържа 531 източника, от които 7 – на български език. Всички цитирани заглавия са напълно релевантни на разглежданата в дисертацията проблематика и показват задълбочено разбиране на темата. В Приложение е представен инструментариумът на емпиричното изследване. Получените резултати са богато онагледени с таблици и фигури.

В Увода на разработката е посочен нейният иновативен смисъл – за разлика от съществуващите множество изследвания върху психопатологията на опиятната зависимост, тук основен въпрос е акцентът върху асоциацията на патопсихологични и невропластични механизми, които предопределят своеобразната „уязвимост“ на изследваната популация. В този смисъл приложеният инструментариум в свой преработен и съкратен вариант може да бъде разглеждан като адекватна основа на психодиагностичен панел за скрининг и вторична превенция и програми за интервенция.

Приемам следните оригинални приноси на дисертационния труд:

- a. Установени за пръв път специфични нарушения в отделните дименсии на *импулсивните избори* сред опиятно зависими индивиди в различни периоди на ремисия
- b. Установявени за пръв път вариации в представянето на опиятно зависими участници в различни периоди на ремисия по отношение на отделните процеси, които стоят в основата на *импулсивните действия* и поведенческата инхибиция:
- c. Настоящото изследване идентифицира за пръв път както общи, така и специфични профили на нарушения в дименсиите на *негативната афективност (личностова тревожност, депресия, алекситимия)* сред опиятно зависими индивиди, които поддържат различни по продължителност периоди на въздържание
- d. Изследването на докторанта регистрира за пръв път вариации в ефектите на продължителността на ремисия върху отделните компоненти на *импулсивността* и *негативната афективност*. Резултатите ни предполагат, че продължителността на ремисия оказва макар и минимални ефекти единствено върху някои дименсии на *импулсивността* и *негативната афективност*, като едновременно с това няма влияние върху други аспекти на същите неврофункционални области. *афективност* не се повлияват значимо от продължителността на въздържание.

На базата на получените резултати са обсъдени идеи за бъдещи изследвания в областта, като са дискутирани и предложения за евентуални практически приложения в лечението и рехабилитацията на опиятната зависимост.

Принципната характеристика на приносите в настоящия дисертационен труд е фактът, че всички използвани инструменти са вече валидирани и/или могат да бъдат валидирани чрез методите на невронауката. Концепцията за транслационната валидност (*Stoyanov, Borgwardt, Varga, 2014*), предполага възможността за крос-валидиране на психодиагностичните тестове посредством функционално изобразяване на мозъка, конвергентно с други невробиологични измервания (генетични, имунологични и т.н.), специфични за даденото клинично състояние. Такива са в частност компютърно адаптираните тестове за оценка на импулсивните избори и импулсивните действия Go-no-Go task; Stop Signal Task, и други, които наскоро бяха доразвити като експериментален дизайн към Monetary Incentive Delay task.

6. Преценка на публикациите по дисертационния труд: брой, характер на изданията, в които са публикувани.

По темата на дисертационния труд са реализирани 6 публикации, от които 4 в пълен текст в индексирани и реферирани в световноизвестни бази данни с научна информация издания с импакт фактор. В основната си част те са лична заслуга на докторантката.

7. Автореферат

Авторефератът обхваща 43 страници и отразява напълно изчерпателно най-важните акценти от работата. Авторефератът е направен според изискванията и отразява основните резултати, постигнати в дисертацията.

8. Заключение

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален изследователски принос* и отговарят на изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и локалните изисквания на НБУ. Представените материали и дисертационни резултати **напълно** съответстват на специфичните изисквания, приети във връзка с тази процедура.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да гласува положително за даване на образователната и научна степен 'доктор'** на Елена Христова Пседерска в докторска програма по психология.

5.06.2022 г.

Изготвил становището,

академик проф. д-р д.м.н. Дроздстой Стоянов
Почетен член на Американската психиатрична
асоциация;
#2 Най-добър учен в страната (философия),
Класация на Университета в Станфорд